

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...De Reformatie
jaargang

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / K. de Vries

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 161

K. de Vries

Liever slapeloze nachten

MEDITATIEF 166

E.C. Luth

Brandschoon

WANDELEN MET GOD 167

J. Ophoff

Pleidooi

ACHTERGRONDEN 168

A.N. Hendriks

De Heilige Geest
en de schepping 1

OPVOEDING EN ONDERWIJS 172

Jetze J.D. Baas

Liefde in de opvoeding 2

LIED VAN DE WEEK 176

J. Smelik

Lied 41: De Here,
de heerser der aarde

en verder...

Nieuw uitgekomen/Meegelezen
Uit de kerken

LIEVER SLAPELOZE NACHTEN

Dit is een derde artikel over het kerkbesef in de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. In de vorige twee besprak ik de kritiek van dr. R. Kuiper op het vroegere vrijgemaakte spreken over de kerk. Ik bestreed dat exclusief spreken over de kerk aantoonbaar in de officiële kerkelijke uitspraken voorkomt. Toch deel ik Kuipers kritiek omdat het beeld van vroeger mede bepaald is door gesprekken over de kerk, op de vereniging en de catechisatie. En naast kerkelijk papier zijn er nog hele stapels particulier papier van artikelen en brochures. Die bepalen mee het beeld. Ik geloof dat er een oprechte intentie was om het spreken over de kerk dynamisch te houden en het woord 'ware kerk' niet exclusief te verbinden aan de Gereformeerde Kerken. Maar die intenties zijn lang niet altijd duidelijk uiteengezet en overgekomen. De sterke nadruk op het schriftuurlijke gegeven dat er maar één kerk van Christus mag zijn, verstarde in de praktijk bij velen tot de overtuiging dat er in werkelijkheid ook maar één kerk is: 'onze' kerk. Die overtuiging kwam meer dan incidenteel voor en heeft zowel naar binnen als naar buiten toe veel leed en schade berokkend. In dit artikel stel ik de vraag aan de orde naar wat ons beweegt in ons denken over kerkelijke verdeeldheid. Vanuit welke motieven en met welke instelling benaderen wij de kerk? Lopen wij nog warm voor haar en haar eenheid?

Gemengde gevoelens

Het vorige artikel over verstand denken binnen onze kerken heb ik met gemengde gevoelens gescriveerd.

Enerzijds overtuigd in liet opkomen voor de vele mensen die ooit gekwetst zijn door een verstande manier van denken over de kerk. Daardoor zijn de onderlinge verhoudingen tussen mensen en kerkgemeenschappen beschadigd geraakt.

Anderzijds aarzelend en met tegenzin. Met tegenzin: het kan immers erg goedkoop zijn achteraf onbedoelde zwakheden aan te wijzen bij een vorige generatie die wel een bewonderenswaardige inzet aan de dag legde. Temeer omdat er aanwijzingen zijn dat de huidige generatie die bezieling kwijt is en tege-

lijk nog veel grotere zwakheden vertoont. Vanuit dat besef zou kritiek op het voorgeslacht je haast op de lippen besterven.

Naast die tegenzin was er aarzeling. Omdat de kritiek op vroeger een negatieve uitwerking kan hebben op de huidige generatie. Er groeit een nieuwe generatie op waarbinnen de grote meerderheid een afkeer lijkt te hebben van het hele begrip '(ware) kerk'. Bij talloze jongeren bespeur je iets van deze houding: 'Enthousiast geloven in Christus is o.k. Maas wat heeft dat met de kerk te maken?'

Deze ongevoeligheid voor kerkbesef en kerkkeus is gedeeltelijk te verklaren als renctiehouding op het vele hameren op de kerk in het verleden. Maar voor een ander - ik vrees veel groter deel - komt die onverschilligheid voor de kerk voort uit de atmosfeer in onze samenleving. Een atmosfeer waarin liefde voor de waarheid is ingeruild voor een comfortabel concept van tolerantie. Eerlijk zijn over verschillen moet liet afleggen tegen het bewaren van een goed gevoel. Bereidheid tot lijden en kruisdragen heeft plaats gemaakt voor matheid van ziel (Hebr. 12 : 3 vv).

Dit klimaat dreigt de jongste generatie te overmeesteren. Daarin is weinig behoefte zich druk te maken om een kerkelijke verdediging die als onbeteknend wordt ervaren.

Wanneer GPV en RPF tot een unie komen, wordt schouderophalend gevraagd: waarom is dat al niet veel eerder gebeurd?

Voor- of achterhoede?

Vormt deze nieuwe generatie in de kerk nu de voorhoede of de achterhoede? Of is ze de grote midden-groep die het allemaal niet zo volgt? Ik denk het laatste. In elk geval moet deze groep binnen afzienbare tijd de fakkel overnemen. Dan zal blijken hoezeer deze langdurige discussie over het 'klassiek-vrijgemaakte kerkbegrip' een achterhoedegevecht is geweest.

Wanneer nu een bepaalde zwakheid

uit ons verleden steeds maar weer teruggehaald wordt door hen die de littekens ervan nog dragen, zal het effect daarvan zijn dat de nieuwe generatie alleen maar versterkt wordt in haar onverschilligheid voor het woord 'kerk'. Terwijl het juist hard nodig is dat zij de echte betekenis ontdekt van dat woord. omdat daar liet werk van Christus Zelf achter zit.

Eerdere waarnemingen

Bovenstaande waarneming is niet nieuw. Vijf jaar geleden, in een themanummer van *De Reformatie* over 'Kerk en organisatie' (jrg. 69/46, 3 sept. 1994) wezen zowel drs.

A.L.T. de Bruijne als dr. C.J. de Ruijter er al op dat verzet nu tegen het vroegere spreken over de kerk achter de feiten aanloopt.

De Bruijne: "Het is 'bon ion' om juist niet te vinden dat er maar één kerk is. En om die niet concreet aan te wijzen. (...) Onze theorievorming heeft het nog nodig dat dat eenzijdige accent op de kerk wordt overwonnen, maar onze praktijk vraagt erom dat we elkaar tegelijk het hoge belang van de kerk weer gaan leren. En: onze theorie vraagt om een genuanceerdere visie op zichtbare eenheid, maat onze praktijk leert tegelijk het belang daarvan te onderstrepen" (923).

De Ruijter heeft liet over twee soorten antithese. De antithese met de wereld en de antithese richting andere kerken. Er zijn tal van aanwijzingen (consumptiepatroon, vrijetijdsbesteding, kijkgedrag enz.) dat de antithese met de wereld weinig meer voorstelt. Maar vanuit dat probleem van verwereldlijking komt natuurlijk die andere antithese zwaar onder druk te staan. "Als je isolement ten opzichte van de wereld is doorbroken, holt dat je isolement tegenover andere kerken heel snel uit. Het is moeilijk meer aan te voelen hoe relevant die antithese tegenover andere kerken is" (939). Verwereldlijking, en dat in een plurale samenleving, maakt christenen oppervlakkig. Onverschillig reageer

KERNREDACTIE:

DRS G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS A C Th DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN

DR E A DE BOER, DRS B BOS,
DRS I D HAARSMA, DRS P HOUTMAN,
PROF DR B KAMPHUIS,
DRS B LUITEN, DRS K DE VRIES.

MEDEWERKERS

J.J.D. BRAS, DRS C J. HAAK,
J M DE JONG, DR J SMELIK,
DRS H VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT

H PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel (038) 3331242

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT

f 90,00 per jaar; f 49 00 per halfjaar, studenten
f 74 50 per jaar (binnenland) Buitenland
149 00 per jaar (Europa zeepost)

fen abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van laarabonnement
voor 1 november. van een halfjaarabonnement
voor 1 juni)

Losse nummers f 2.05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijg-
baar bij de Stichting Bralectah.
Tel (0521) 515946

ADVERTENTIES

Prijs f 0.95 per mm Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen

ISSN 0165-5191

je op de verschillen tussen kerken. Apathisch blijf je onder de kerkelijke verdeeldheid als zodanig.

Eén lichaam van Christus

Wat zijn de bijbelse uitgangspunten? Ds. P.L. Voorberg heeft nog onlangs in de vorige nummers van dit blad de Schriftgegevens uitvoerig weergegeven. Ik probeer ze nu terug te brengen tot de meest simpele kern met weglating van een heleboel uitwerking.

Het is de Here Jezus zelf Die zijn gemeente vergadert. Op de belijdenis van de apostel Petrus "zal Ik mijn gemeente boeiwen" (Matt. 16 : 18). Het perspectief is duidelijk: eenheid. Met zal worden: "één kudde, één herder" (Joh. 10 : 16). Christus beoogt bovendien een eenheid die zichtbaar is. Hij bidt immers om de eenheid van allen die door het woord van de apostelen in Hem geloven: "...dat zij volmaakt zijn tot één opdat de wereld erkenne dat Gij Mij gezondend hebt" (Joh. 17 : 23). Verdeeldheid onder christenen eel kerken ondermijnt hun getuigenis en geloofwaardigheid in de wereld. Geloven is door de Geest verbonden zijn aan Christus en ingelijfd worden in het lichaam van Christus. Dat lichaam is de kerk (1 Kor. 12 : 12vv, Ef. 4 : 4-6). En Christus is niet gedeeld (1 Kor. 1 : 13).

Zondagmorgen 9.00 uur

Nu de realiteit.

Zondagmorgen. Je stapt de deur uit om naar de kerk te gaan. Het is stiller dan door de week. Onderweg kom je nog wat vroege vogels tegen. Sommigen van hen hebben ook een bijbel en liedboek bij zich. Ook kinderen van God die op weg zijn om de Here te ontmoeten. Soms zijn het zelfs je buren die tegelijk met jou de deur uitstappen. Jullie wegen kruisen elkaar. Misschien groet je elkaar. Maar jij slaat linksaf, zij rechts. Later die morgen klimt gebed en gezang op tot God. Maar wel uit verschillende gehou-

wen. De Heer van de kerk ziet dit aan...

Dit is nog niet alles. Zelfs leden van één gemeente die God aan elkaar gegeven heeft, en die Hij oproept "om de eenheid des Geestes te bewaren door de band des vrede, één lichaam en één Geest" (ES. 4 : 3, 4) gaan op zondag uit elkaar. Soms omdat zij zich aangetrokken voelen tot een andere gemeente of groep of voorganger. Soms omdat zij zich uitgestoten voelen door kelijkheid in hun eigen kerk waar zij het niet langer uithouden. De Heer van de kerk ziet dit aan...

Over de oorzaken van dit uiteengaan geef ik nu geen oordeel. Maar het verschijnsel zelf is hoe dan ook een afschuwelijke zaak op zondagmorgen. "Een zaak waarmee wij de Heilige Geest bedroeven. Gods eer tegenstaan en Christus' gebod negeren. Het schandaal van deze situatie mogen wij niet afdekken met mooie woorden als 'pluriformiteit' of 'pluraliteit'. De kerk van Christus draagt de eenheid als eigenschap bij zich - dat is één van haar gelieiden krachtens haar gemeenschap met Christus. Niets is meer vanzelfsprekend dan dat deze eenheid ook zichtbaar en institutioneel wordt gepresenteerd voor de ogen van God en de mensen" (Dr. C. Trimp, *Kerk in aanbouw, Haar presentie en pretentie*, Goes 1998, p. 85).

Dit citaat uit het boek van Trimp is met vele te vermenigvuldigen.

Wanneer Kuiper in het ND (31 juli en 28 augustus 1999) klaagt dat de theorievorming over de kerk tot stilstand is gekomen en dat er een radiostilte is opgetreden, heeft hij naar mijn overtuiging in elk geval dit boek (en de artikelen uit het midden van de jaren '90 die daarin gebundeld zijn) over het hoofd gezien. En dat is jammer. Niet zozeer omdat het een (zoveelste) boek over de kerk is, maar vooral omdat het wel degelijk vernieuwend is. Ontsporingen uit het verleden worden erin verwerkt. En er

wordt gezocht naar nieuwe opningszinnen. Wie in zijn benadering van de kerkelijke verdeeldheid (zeker binnen de 'gereformeerde gezindte') verder wil komen, kan om dit boek niet heen.

Kind en badwater

Er mag op één plaats maar één kerk van Christus zijn. Het is deze waarheid waarvoor de vroegere vrijgemaakten onvermoeibaar hebben willen opkomen. Daarin waren ze in Nederland tamelijk uniek. Hun intenties zijn lang niet altijd goed begrepen en toegepast. Door huicstaanders niet, ook binnen de kerken niet. Meer dan eens was er in de concrete uitwerking en toepassing verkramptheid die hen het zicht op de realiteit benam. Voor die verkramptheid moeten we de ogen niet sluiten.

De waarheid is: 'Christus vergadert één kerk'. De uitwerking werd meer dan eens: 'In werkelijkheid is slechts één kerk(verband) ware kerk van Christus'. De waarheid is het kind, de uitwerking het badwater. Wie vandaag dat badwater weg wil doen, moet vooral zorgen dat hij het kind niet kwijtraakt.

Zaterdagmorgen 10.00 uur

De week heeft zeven dagen. Er zijn vandaag steeds meer gelegenheden waarop kinderen van God, die 's zondags uiteen gaan, elkaar wel ontmoeten. Ik som 7e niet op, maar geef slechts één voorbeeld. Het verschijnsel 'mannen/vrouwen/jongeren-dag' dat momenteel stormenderhand 'bijbelgetrouw' Nederland veroverd. Je ontmoet daar veel mensen met wie je door het geloof in Gods Woord en de werking van Gods Geest eenheid ontdekt in Christus. Eenheid in Christus overkerken heen. Er gaat van zulke dagen veel bemoediging uit. Ik doe daar niets aan af. Ik ga die eenheid ook niet ontkennen. Ik sluit me ook niet aan bij hen die beweren dat zulke dagen per definitie de kerk tekort doen. Integendeel zelfs. Ik

weet van dergelijke bijeenkomsten waarin sprekers als Henk Binnen-dijk mensen met klem wijzen op hun eigen gemeente. Ik ken ook gemeenteleden die veel bemoediging ontvangen juist voor het leven in eigen gemeente.

Het is dus zo verkeerd nog niet om naar zo'n dag te gaan, en dan zeg ik het op z'n gronings. Het zijn ook echt niet de beroerdste broeders en zusters die daarheen gaan (weer gronings).

Euforie

Maar over één détail uit dit verschijnsel wil ik het speciaal in dit verband wel hebben. Bij sommige mensen bespeur ik een zekere euforie wanneer ze er vandaan komen. Dat geluksgevoel kan ik begrijpen en billijken voorzover mensen bemoedigd en opgebouwd zijn. Ik gun het ze van harte. Het is ook verklaarbaar. Het mooie van interkerkelijke ontmoetingen is dat je daar waardevolle vormen van geloofsleven ontmoet die de kerken door hun verdeeldheid soms zijn kwijtgeraakt. Ik denk aan andere manieren waarin vorm gegeven wordt aan vroomheid, aan dichtbij de Here leven en aan levensstijl. Maar vaak hoor je in één adem ook euforisch spreken over de geweldige eenheid die je ervaart en die in de kerk zo gemist wordt. De kerken zijn maar verdeeld. Maar gelukkig, daarboven uit stijgt de 'oecumene van het hart'. Moe maar voldaan keer je daarvan terug. Tevreden ga je slapen. 's Nachts droom je misschien van alle mooie belevenissen. En 's morgens bij het uitgaan van de kerk vertel je je vrienden over zaterdag. Ik doe over dit alles niet cynisch. Maar ik vraag tegelijk: hoe breed is de basis voor deze lyrische lofzang?

Placebo

Ik stel vier vragen bij die euforie.

1. Werkt die ervaren eenheid in Christus nu als een stimulans om

daadwerkelijk te zoeken naar kerkelijke eenheid? Of werkt ze als een placebo die de pijn van de verscheurdheid van Christus' gemeente wegneemt? Een placebo is een schijn-medicijn dat geen genezend effect heeft behalve dan de suggestie van genezing bij de degene die het inneemt.

Euforisch over de eenheid? Ik zou me ook kunnen voorstellen dat je tot op zekere hoogte ook aangeslagen van zo'n zaterdag terugkomt. Verdrietig omdat je aan het eind van de dag toch allemaal weer uit elkaar gaan naar je 'eigen' kerk of groep. Teleurgesteld omdat de zo juist ontdekte eenheid je reeds de volgende dag, de dag van de Heer, weer bij de handen afbreekt. Schuld bewust vanwege het feit dat wij, christenen van zaterdag, Christus op zondag ongehoorzaam zijn.

Hoe diep?

2. Hoe diep zit het met de ervaren eenheid? Je zult er broeders tegenkomen uit kerken die net als wij de Schrift, samengevat in de gereformeerde belijdenis als grondslag hebben. Maar op zo'n dag loopt ook de verdeeldheid door elkaar. Over de doop (met de Heilige Geest). Over de vraag wie eerst komt: ik met mijn geloofsbeslissing, of God die mij ver vóór is in zijn verkiezing? Over de rechtstreekse verlichting door de Geest buiten het Woord om. Over Gods verbond en Christus' gang door de geschiedenis. Over de vraag of de vrouw in het leeraamt de moeite van het discussiëren waard is. Over het volgen van de bisschop of de charismatische leider of de synode. Meningsverschillen in allerlei variaties en combinaties. Allemaal van ondergeschikt belang?

Hoe breed?

3. Hoe breed is de ervaren eenheid? Ze wordt beleefd als breed, want óver de grenzen van groepen en de muren van kerken heen. Maar in werkelijkheid is ze juist smal. Het

is een eenheid waarbij eerst heel veel moeilijke vraagstukken tussen haken en buiten spel zijn gezet. Het is een eenheid die gebaseerd is op een (onbewuste) reductie tot datgene waarover je het eens bent. En daarom een smalle eenheid.

Hoeveel waard?

4. Hoeveel is de ervaren eenheid waard? Enerzijds kan ze veel waard zijn, wanneer de ontmoeting met mensen die Christus echt liefhebben ons verrijkt en vooral: wanneer ze ons aanspoort om op zoek te gaan naar volledige kerkelijke eenheid met die allen.

Anderzijds is de 'oecumene van het hart' veel minder waard dan de eenheid van de kerk. Want:

- ze duurt maar één dag;
- ze komt nooit toe aan de verschillen;
- ze wordt grotendeels beleefd door gelijkgestemden.

Daarom is 'oecumene van het hart' gemakkelijker en goedkoper dan de eenheid in de kerk. In de kerk kom je elkaar wekelijks tegen en moet je het jaren met elkaar uithouden. Je moet - soms met pijn en moeite - het zien eens te worden over tal van zaken waarover verschil van mening bestaat, te beginnen met de inrichting van je kerkdienst. Je moet rekening houden met het feit dat je onder de gemeenteleden de meest uiteenlopende types en karakters aantreft. Juist al die verschillen maken van de gemeente wat een groep gelijkgestemde christenen niet is: het lichaam van Christus, waarin het oog de hand niet is, terwijl hij toch niet kan zeggen: 'ik heb jou niet nodig' (1 Kor. 12 : 21). Er is veel liefde, geduld en zelfverloochening voor nodig om die echte oecumene te bewaren. Sterker nog: alleen de Geest is in staat om met zijn vrucht van vrede de complete, zichtbare eenheid te bewaren.

Passie voor de waarheid?

Op dit moment laat ik mij niet uit over de vraag hoe zwaar die me-

ningsverschillen gewogen moeten worden. Maar het maakt wel duidelijk dat de eenheid die je op interkerkelijke dagen kunt beleven, smaller is dan die in een kerk van gereformeerde belijdenis.

Doet ons dat nog wat? Of laat het ons betrekkelijk onverschillig? Meer dan wij vaak beseffen ademen wij het klimaat van tolerantie en pluralisme dat zwaar boven onze samenleving hangt. Dat klimaat vraagt vóór alles om respect voor de ander. De ander heeft recht op zijn mening. En wij doen niet graag moeilijk.

In dat klimaat komt vandaag de vraag naar ons toe: gaat toenemend respect voor elkaars mening misschien gepaard met afnemend respect voor de waarheid van Gods Woord?

Passie is één van de toverwoorden die van overzee zijn komen aanwaaien. Passie voor God. Vinden wij het relevant om gepassioneerd op te komen voor de waarheid en de gezonde leer waarover de bijbel spreekt?

In discussies weet ik niet bijvoorbeeld wie aan de kant van de waarheid staat. Daarover beslist de Schrift zelf. Maar mijn vraag is op dit moment: zoeken wij haar überhaupt nog? Gaan wij die discussie nog aan? Ervaren wij nog dat de eenheid gebroken is zolang de waarheidsvraag ons verdeelt? Zo niet, dan ontkoppelen wij waarheid en eenheid, terwijl Gods ene Geest een Geest van eenheid én waarheid is.

Geloven wij dat God ons een Woord heeft gegeven dat duidelijk is? Of doen wij alsof het zijn schuld is wanneer zijn Woord voor meerdere uitleg vatbaar lijkt? Als het niet zijn schuld is - en dat is het niet! - dan die van ons. Over die schuld mag je niet zomaar je schouders ophalen. Bijvoorbeeld terwille van de tolerantie naar de ander toe. Of terwille van het gemak van jezelf.

Misschien kunnen mensen in een plurale samenleving niet meer geloven dat er een ware leer is, waaraan

je je behoort te houden (Titus 1 : 9). Als dat zo is, zullen wij een gemakkelijker prooi zijn voor Gods tegenstander die probeert Gods gemeente te ondermijnen door een geest van leugen en dwaalleer.

Wakker liggen

Volgende week wil ik proberen af te dalen naar een concreter niveau. Hoe ga als kerk in de praktijk om met concrete verdeeldheid? Zijn alle verschillen kerkscheidend? Hoe hanteer je de taal van de bijbel en de belijdenis?

In dit artikel klopt ik, bons ik op de deur van ons geweten. Om te voorkomen dat wij ons behaaglijk gaan voelen onder een deken van onverschilligheid. Onverschilligheid ten opzichte van de eenheid van Christus' kerk. Onverschilligheid ook ten opzichte van het ene ware geloof.

Je kunt onverschilligheid legitimeren door te doen alsof de eenheid van de kerk al een voldongen feit is. Dat kan op verschillende manieren.

- Je kunt haar vergeestelijken door je terug te trekken op een gevoelsmatige eenheid, een 'oecumene van het hart' met christenen van allerlei herkomst, zodat kerkmuren, groepsscheidingen en inhoudelijke verschillen in de leer irrelevant worden.
- Je kunt de eenheid naar je toehalen door te leven in de gestolde overtuiging dat 'jouw' kerk de ene ware kerk is van de belijdenis, zodat je *dus* met alle andere kerken niet meer hoeft te rekenen.
- Je kunt ook een terugtrekkende beweging maken op de idee van een onzichtbare kerk die altijd één is, zodat de aardse kerkelijke verdeeldheid een treurig maar ongevaarlijk verschijnsel is.

In al die gevallen hoop je op een stil en gerust leven. In vrede slapen. Maar ik geloof dat dit stille en rustige leven ons niet vergund wordt

door de Heer van de kerk, zolang wij op zaterdag en zondag kinderen van God ontmoeten die Christus liefhebben en buigen voor zijn Woord, waarna de één linksaf slaat en de ander rechts.

Is Christus gedeeld?

Dan maar liever slapeloze nachten...

Ds. K. de Vries is predikant van de Gereformeerde Kerk van Alphen aan den Rijn.

*Zie, deze heeft uw lippen aangeraakt; nu is uw ongerechtigheid ge-
weken en uw zonde verzoend.*

Jes. 6 : 7b.

Jesaja mocht God in zijn heerlijkheid mag zien.

Dat is niet te harden voor incnsen. Dat was het zelfs niet voor Johannes toen hij Jezus zag in al zijner heerlijkheid van na de opstanding. Johannes was toch de discipel waarvan speciaal wordt gezegd dat Jezus hem liefhad.

Deze mannen waren vrienden en collega's geweest; ze hadden met elkaar gegeten en gedronken. Maar als Johannes zijn rabbi verheerlijkt ziet, is hij ook ontzettend bang voor zijn leven.

Ik ben verloren

Omdat Gods heiligheid zo onbarmhartig onze onheiligheid aan het licht brengt.

Voor Jesaja was dat ook keel indringend.

Maar ook voor ons die de HERE in onze persoonlijke omgang met Hem ontmoeten.

Je bent vaak ijzersterk in het wegpraten van de spanning die er is in de ontmoeting tussen God en mens, omdat je graag vanaf het eerste moment al de Here Jezus en zijn verzoenend werk in stelling brengt. Maar, Johannes wist in de Openbaring ook al lang van vergeving en verzoening door zijn Heiland en toch kreeg hij de schrik van zijn leven. Dat laat dus zien, net als hier Jesaja's schok-reactie, dat je veel meer aandacht moet hebben voor het heilige van God.

Ik denk dat het ons Gereformeerden nogal eens aan devotie ontbreekt. Leer van Jesaja de eerbied voor de HEER.

'Wee mij', zegt hij, 'ik ben verloren!'

'Wee mij', zeg ik hem na, 'want verloren ben ik net zo goed!'

Praten is zonde

En wat voor argument voert Jesaja daarvoor aan?

De onreinheid van zijn lippen.

Dat is ongeveer hetzelfde als dat hij gezegd zou hebben; ik ben zondig.

Maar het staat hier juist zo, omdat Jesaja allicht in de gaten zal hebben gehad dat de HERE God hem wilde laten profeteren.

Onrein van lippen – ja, in sommige delen van ons lichaam concentreert zich de zonde wel heel nadrukkelijk. 'Wie struikelt er nou niet in zijn spreken?', zegt Jacobus.

Foetsie

Ja, dan gebeurt er iets raars.

Een van die hemelse slangewezens, de serafs, pakt met een tang een gloeiende kool.

Een gloeisteen, staat er eigenlijk.

Die pakt hij van het altaar.

Seraf betekent 'brandend'.

En dat brandend zal slaan op lijdzaamheid om Gods heiligheid te bezinnen en alle onheiligheid in Gods buurt weg te houden of weg te branden, als het inoet.

En dat doet één van die vurige wezens ook bij Jesaja.

Koud heeft die zijn onleiligheid beleiden, of de Seraf is hem van dienst.

Ben gloeisteen tegen zijn inond brandt de onreinheid weg en inaakt Jesaja geschikt om God; heilig Woord door te vertellen.

Nee, Jesaja zal zich wel niet echt gebrand hebben aan die steen.

Maar er is wel wat gebeurd.

Want vers 7 luidt, goed vertaald: hij raakte mijn mond ermee aan en zei: 'Met dat deze (gloeisteen) uw lippen heeft aangeraakt, wijkt uw ongerechtigheid en wordt uw zonde verzoend.'

Boter bij de vis, zou je kunnen zeggen; dit werkt meteen.

Foetsie, weg ermee!

Wat zal Jesaja een kracht geput hebben uit deze heiliging van zijn mond. Verslagen als hij was door zijn belijdenis van schuld, haalt God hem

er weer bovenop.

Om hem te laten verkondigen Israëls hoop in bange dagen.

Om hem te laten verkondigen de hoop van de Messiaanse tijd.

En nu wij.

Wij leven in die tijd van de Messias.

Om zelf ook te verkondigen wat Hij door zijn sterven voor je betekend en te betekenen heeft.

Maar ook uw en jouw lippen maakt Hij daarvoor rein.

Want sinds Jezus sterven voor je zonden kunnen de gloeistenen op het altaar blijven. Sterker nog; heeft het hele altaar afgedaan.

Ons altaar stond eens op Golgota.

Wc zijn niet meer afhankelijk voor de verzoening van speciaal gestuurde serafs, maar onze verzoening ligt vast in Jezus Christus.

Met dat Hij zn leven voor ons gaf aan het kruis, waren wij verzoend met God voor eeuwig.

Wie zich dat realiseert, in volstrektheid afhankelijkheid – Heer ik beei onrein van lippen – die mag blij gaan verkondigen.

Die hoeft niet te bibberen meer voor God als eens een Jesaja.

Serafs exit

Want het vuur van Christus' Geest brandt je dan schoon.

In Lukns 3 staat dat Jezus dopen zou met de Heilige Geest en met vuur. Serafs kunnen de tangen laten hangen, want Jezus zelf brandt met zijn Geest onze lippen en onze harten schoon.

Hij heiligt ons voor altijd.

Door Hein mogen wij altijd de gang maken naar Gods heiligdom; we mogen binnen zonder kloppen; geen cherub die ons nog de weg verspert; geen Seraf die ons iig een reinigingsbeurt hoeft te geven. Zo mag je frank en vrij bij God komen. Zijn mond zijn in je getuigenis voor de incnsen.

Ds. E.C. Luth is predikant van de Gereformeerde Kerk van Eindhoven-Best.

Iedereen heeft wel eens van ze gehoord. Als je hun stemgeluid over de radio hoort, herken je 7e direct. Advocaten als Spong en Moskowitz. Altijd bereid iets te laten horen over een strafproces waarin ze hun cliënt verdedigen. Strafspleiters die graag in de schijnwerpers staan. En als de rechtbank in eerste instantie hun pleidooi voor vrijspraak heeft afgewezen, gaan 7e zelfverzekerd door naar de volgende ronde. Dan krijgen 7e vast en zeker gelijk. Dat kan niet anders, Je boft *maar* als je zo'n advocaat hebt. Ze hebben een goed verhaal. Ze kunnen het ook goed brengen. Regelmatig hebben ze succes. Ze weten de zwakke schakels te vinden in het betoog van het Openbaar Ministerie. Als je zo'n advocaat hebt kunnen aantrekken, lijkt succes verzekerd. Eigenlijk heeft ieder mens zo'n advocaat nodig. Zonder een pleidooi dat heel goed in elkaar zit, red je het niet. Dat gaat heel ver. Je wordt aangeklaagd vanwege je zonden. Een aanklacht tegen jouw trots, jaloezie, haat, hebzucht. Een aanklacht die geen ruimte biedt om te ontsnappen. Zonder zwakke schakels. Je hebt een advocaat nodig die een heel goed pleidooi houdt. Die zorgt dat je toegang krijgt bij God. Zodat je gebed niet afstuit, wanneer je bidt. Zodat je kunt leven met God. Die advocaat heeft óók een bekende naam. Je herkent Hem als Hij je aanspreekt. Dat kan niet misn. Jezus Christus werd mens. Hij heeft die aanklacht tegen jou voor zijn rekening genomen. Hij leed voor jou. Nu is Christus in de hemel. Zijn Heinevaart was een groot feest. Hij is in de hemel, ook als echt mens. Iemand *van* ons. Chris-

tus inaakt daar ruimte, zodat jij er ook naar toe kunt. Je hebt in Christus een heel bijzondere advocaat gekregen. Hij houdt in de hemel een sterk pleidooi voor ons. Hij verwijst naar zijn eigen lijden en dood voor jou. En op grond daarvan pleit Hij voor vrijspraak, vergeving. Je bent zelf nooit in staat zo rechtstreeks tot God te spreken. Dat geeft ook niet. Je hebt een betere advocaat in de hemel dan je ooit zou kunnen vinden. Christus is in de hemel, jou ten goede. Je loopt in je leven tegen allerlei beperkingen en gebreken aan. Rij andere mensen. Maar zeker ook bij jezelf. Je weet dat je een ander pijn doet. Iemand die je lief is. Je ervaart hoe je steeds weer in dezelfde valkuil stapt. Elke keer steekt de hebzucht weer de kop op. Elke keer opnieuw zoek je vooral je eigen eer. Als je dat goed tot je laat doordringen, kun je radeloos worden. Misschien heb je het gevoel dat de weg naar boven is afgesloten. Hoe moet dat in je leven met God? Want het is elke keer weer een puinhoop. Je kunt toch niet steeds weer daarmee bij God aankomen? Welke advocaat is bereid het voor zo iemand op te nemen? Christus doet dat. Hij pleit voor je, altijd. Christus leeft altijd oin voor ons te pleiten (Hebr. 7, 25). Hij laat zijn priesterschap niet op iemand anders overgaan. Christus is in staat je volkomen te redden. Hij neemt het voor je op gedurende heel je leven. Ook als je gaat sterven. Hij geeft je toegang tot God de Vader, zodat je tot Hem kunt bidden. Je hebt als mens een advocaat nodig. Eén die een ijzersterk pleidooi voor je kan voeren. Christus doet

dat omdat Hij je liefheeft. Mij is zelf zover gegaan dat Hij alles voor je over had. En Hij laat het niet bij één of twee keer. Hij houdt vol. Hij blijft altijd voor je pleiten en draagt de zaak niet over aan een ander. Se kunt geen dag zonder deze advocaat. Christus zoekt niet de zwakke plekken op in de aanklacht. Of de fouten in de procedure. Hij is de advocaat die met zichzelf komt wanneer Hij voor je pleit bij Vader. Een pleidooi uit liefde. Een pleidooi op grond van zijn eigen leven en sterven. Se voelt je alleen. Je staat zwak. Je hent kwetsbaar. Denk elke dag aan Jezus Christus die zich heeft opgeworpen als jouw advocaat. Je hoeft Hem er geen cent voor te betalen. En Hij heeft succes, want Hij koint bij zijn Vader met zichzelf, Zijn offer als hogepriester voor jou. Misschien had je niet meer. Het heeft geen zin. Maar als je de stem *van* deze advocaat hoort, ga je ook weer bidden: een paar woorden, stamelend. Christus maakt ruimte voor jouw gebed tot God!

Ds. J. Ophoff is predikant van de Gereformeerde Kerk van Grootegast

DE HEILIGE GEEST EN DE SCHEPPING 1

A.N. Hendriks

achtergronden

In artikel 9 van de Nederlandse Ge-
loofsbelijdenis wordt de Heilige
Geest beleden als onze *Heiligma-
ker*. Wanneer het werk van de Hei-
lige Geest ter sprake komt, denken
wij aan de vernieuwing van ons
hart en leven. Het is de Geest die
ons naar het heil van Christus ver-
nieuwt. Zondag X van de Heidel-
bergse Catechismus noemt dan ook
onze heiliging als het eigen werk
van God de Heilige Geest.

Hoe schriftuurlijk dit spreken van
onze belijdenis ook is, wij zouden
het werk van de Heilige Geest ern-
stig tekort doen, wanneer wij het
zouden beperken tot wat Hij doet in
en aan Gods kinderen. De Schrift
spreekt breder over het werk van de
Geest. De Heilige Geest is ook be-
trokken bij het ontstaan van de we-
reld. Lezen wij niet in Genesis 1:2
dat de Geest van God zweefde over
de wateren? En dat diezelfde Geest
nog altijd in deze wereld bezig is.
horen wij in Psalm 104:30, wan-
neer daar vooral met het oog op de
dieren wordt gezegd: "Zien Gij
uw Geest uit zij worden geschapen,
en Gij vernieuwt het gelaat van de
aardbodem".

Wie de Geest wil eren als de Heer,
die levend maakt, zal ook aandacht
moeten hebben voor zijn werk bij
de schepping en in de onderhou-
ding van alle dingen. Er is echter
hier juist in gereformeerde kring
wel iets in te halen.¹ De dogmati-
sche bezinning heeft zich van ouds
sterk geconcentreerd op het werk
van de Geest in wedergeboorte en
heiliging.² Het zgn. *kosmische* werk
van de Geest is helaas te veel in de
schaduw gebleven. In enkele artike-
len willen wij proberen de bezin-
ning hierop wat verder te brengen.
Daarbij staan wij eerst stil bij wat J.
Calvijn en A. Kuyper over dit kos-

mische werk hebben gezegd. Hun
komt de eer toe daar wel brede aan-
dacht voor te hebben. Vervolgens
luisteren wij naar de Schrift. Ten-
slotte ronden wij af met wat Paulus
in Romeinen 8 schrijft over de
Geest en de schepping.

CALVIJN

Wat Calvijn zegt over liet werk van
de Heilige Geest bij de schepping
en in de onderhouding van alle din-
gen, blijkt diep verankerd te zijn in
zijn leer van de *drieëenheid* van
God. Al zijn al Gods werken de
werken van de ene God, er is in die
werken wel onderscheid op te mer-
ken. Ieder van de drie Personen
heeft er een eigen aandeel in. Cal-
vijn schrijft: "Maar het onderscheid
dat wij in de Schrift aangetekend
vinden, mogen wij niet verzwijgen.
Dat is nu dit, dat de Vader het be-
gin van het werken en de bron en
de springader van alle dingen wordt
toegeschreven, de Zoon de wijs-
heid, raad en de uitdeling in de
werken, die te verrichten zijn; maar
aan de Geest wordt de kracht en
werkdadigheid toegekend (Inst. , I,
13, 18).

Het eigene van de Heilige Geest in
het werk van God is de *kracht* en
werkdadigheid. Door de Geest
komt Gods werk tot zijn doel en
heeft het effect. Voor Calvijn is al
Gods werken een werken door de
Geest. Zowel in de schepping als in
de herschepping verwerkelijkt de
Heilige Geest het werk van de Va-
der en de Zoon. Want de Geest is
'de Hand' waardoor God zijn
macht uitoefent. Calvijn spreekt
dan ook vaak over de Geest als
over Gods kracht.

Omdat de Geest kracht en effect
aan Gods doen geeft, brengt Cal-

vijn de Heilige Geest ook nadruk-
kelijk ter sprake. wanneer het gaat
over Gods *voorzienigheid*. De re-
formator noemt de Geest de Uit-
voerder (*effector*) van Gods voor-
zienigheid. Het is door de Geest dat
God alle dingen onderhoudt en re-
geert. Men heeft Calvijn 'theoloog
van de Heilige Geest' genoemd. Hij
inag die naam dragen. omdat hij in
de leer van de heiliging de Geest
zijn beslissende plaats geeft. Maar
hij mag die naam ook dragen. om-
dat hij meer dan iemand voor hem
aandacht vraagt voor het werk van
de Geest bij de schepping en in de
onderhouding.'

In zijn commentaar op Romeinen
8:14 geeft Calvijn zelf aan, hoe het
werk van de Geest te onderscheiden
is. Hij zegt: "Er is liet universele
werk, waardoor alle schepselen in
leeven gehouden worden en worden
aangeraakt. Maar de Geest treedt
ook specifiek op de mens gericht
op; dit werk van de Geest is ook
verscheiden van aard. Maar met de
Geest bedoelt Paulus hier de heili-
ging, die God aan nicinand mee-
deelt dan aan de uitverkorenen..."
Calvijn ziet het werk van de Heili-
ge Geest zich als het ware in drie
concentrische cirkels voltrekken:⁴
er is zijn werk in de *kosmos*, daar-
binnen is er het werk dat specifiek
op de *mensheid* is gericht, en daar-
binnen is dan nog weer zijn heili-
gend werk waarin alleen de *uitver-
korenen* delen.

Gods werkkraft

Calvijn benadrukt dat naar Johan-
nes 1:3 alle dingen zijn geworden
door het Woord. Maar daarbij kon
de werkzaamheid van de Heilige
Geest niet gemist worden. Het is
namelijk de Geest die liet geschape-

ne voor terugval in het niets behoed en het zijn vastheid geeft. In zijn commentaar op Genesis 1:2 zegt de reformator: "Wij hebben gehoord dat er voordat God de wereld ordende, een wanstaltige chaos geweest is. Nu leert hij (Mozes) dat de kracht van de Geest nodig was, om haar staande te houden" en hij voegt er aan toe: "Overigens, indien deze verwarde hoop de verborgen inblazing van God nodig had, om niet spoedig in te storten, hoe zou deze zo schone en zuiver ingedeelde, geordende wereld van zichzelf bestaan, zo zij niet van elders haar kracht ontleende?"

Duidelijk is dat Calvijn ook het voortbestaan van de kosmos aan de Heilige Geest toeschrijft, de Geest die reeds bij de schepping "de ongeordende stof van hemel en aarde koesterend onderhield" (Inst., I, 1, 22). Gods voorzienigheid is dan ook een werk dat Hij volbrengt door zijn Geest. Typerend is dat Calvijn 'voorzienigheid' en 'Geest' door elkaar gebruikt.⁵ De Heilige Geest is de werkkraft van Gods voorzienigheid: "Want Hij is het, die overal verbreid, alles onderhoudt en het onbewuste en bewuste leven geeft in de hemel en op de aarde" (Inst., I, 13, 14).

Een belangrijk Schriftwoord is hier voor Calvijn Psalm 104: 29, 30: "Verbergt Gij uw aangezicht, zij worden verdelgd, neemt Gij hun adem weg, zij sterven en keren weder tot hun stof; zendt Gij uw Geest uit, zij worden geschapen en Gij vernieuwt het gelaat van de aardbodem". Juist hier ziet de reformator de alles in stand houdende kracht van de Geest naar voren komen. Hij tekent erbij aan: "Nu beschrijft hij (de profeet) trapsgewijs de dood van de levende wezens, als God hun zijn verborgen kracht onttrekt, om ons van de andere kant des te meer de voortdurende levenwekking aan te prijzen, door welke alle dingen in wezen blijven. Nu zegt hij dat de wereld dagelijks wordt vernieuwd, omdat God zijn Geest uitzendt. En voorzeker zien wij ook in de voortplanting van het vee een

voortdurende herschepping van de wereld".

Wij ontdekken hoe breed de reformator het werk van de Heilige Geest ziet! Alles bestaat door de verborgen inblazing (*arcana inspiratio*) van de Geest, die voortdurend levenwekkend in de schepping bezig is. Alle bewust en onbewust leven is aan Gods Geest te danken.

De Geest van de Zoon

Er is op gewezen hoezeer Calvijn in de leer van de verlossing recht doet aan de belijdenis van het Filioque (dat de Geest ook uitgaat van de Zoon).⁶ Voor Calvijn is de Geest die ons doet delen in het heil, voluit de Geest van Christus. De belijdenis van het Filioque fungeert óók, wanneer Calvijn spreekt over het kosmische werk van de Geest. Hier is de Heilige Geest niet bezig als de Geest van Christus, de Middelaar, maar als de Geest die van *het eeuwige Woord* uitgaat. In zijn commentaar op Johannes 1:5 maakt Calvijn nadrukkelijk onderscheid tussen de Geest van het eeuwige Woord, die als kracht in alles werkzaam is, en de Geest van de wedergeboorte, die van de Middelaar Jezus Christus uitgaat. De reformator schrijft: "Door Hem als het eeuwige Woord van God is de wereld gegrond; door zijn kracht behoudt alles het eenmaal ontvangen leven; de mens inzonderheid is met de gave van bijzondere kennis versierd... Maar daar hij het licht, dat nog in hem overblijft, door zijn domheid en verkeerdheid verduistert, zo rest alleen dat de Zoon van God een nieuw ambt op Zich neemt, namelijk dat van Middelaar om de verloren mens door de Geest van de wedergeboorte te vernieuwen".

De Geest die werkzaam is bij de schepping en in de onderhouding van alle dingen is dus volgens Calvijn de Geest van het eeuwige Woord.

KUYPER

Ook Kuyper is 'theoloog van de

Heilige Geest' genoemd. Ook in zijn beschouwingen nemen de Heilige Geest en zijn werk een centrale plaats in. Verrassend is dat ook Kuyper nadrukkelijk aandacht vraagt voor het kosmische werk van de Geest. Hoezeer Kuypers belangstelling uitging naar het werk van de Heilige Geest in de wedergeboorte en heiliging, hij is aan het werk van de Geest met betrekking tot de geschapen werkelijkheid niet voorbijgegaan. Ook voor Kuyper is de Geest volop werkzaam bij de schepping en in de onderhouding van deze wereld.

Wat Kuyper zegt over het werk van de Heilige Geest in schepping en herschepping heeft onmiskenbaar net als bij Calvijn zijn wortel in zijn leer van Gods *drieëenheid*. Kuyper meent dat er in het uitgaan de werk van God drieërlei werking is te onderscheiden. Een eerste werking van de Vader waardoor alle dingen ontstaan; een tweede werking van de Zoon waardoor alle dingen bestaan; en dan een derde werking van de Heilige Geest, die alle dingen tot hun bestemming leidt.

Alles is geschapen met een doel. Het eigene van de Heilige Geest is nu dat Hij de schepping leidt tot haar bestemming. "En dat leiden nu tot zijn bestemming, dat doen werken van het leven naar zijn aard, dat volmaken van het schepsel, dáárin ligt het geheel eigenaardige van de werking van den Heiligen Geest..."⁷

Het uitbrengen van het leven

Nadat Kuyper zo het eigene van de Heilige Geest heeft aangewezen, zet hij uiteen hoezeer de Geest bij de schepping betrokken is. De Heilige Geest voegt aan het schepingswerk van Vader en Zoon iets 'eigendommelijks' toe. Het werk van de Geest begint als zowel de stof er is en in die stof 'de kiemen des levens' reeds aanwezig zijn. Genesis 1:2 zegt dat de Geest van God zweefde over de wateren. Kuyper tekent daarbij aan: "Dit

beeld duidt dus aan, dat niet alleen de aarde er was, maar dat ook in die aarde het leven in kiem reeds school, maar dat nu de Heilige Geest dit schuilend leven, door het te koesteren en te bezwangeren, uitbracht naar buiten, om het alzo te leiden tot zijn bestemming".⁸

Dit eigen werk van de Geest ziet Kuyper ook verkondigd in Schriftplaatsen als Psalm 33:6; Job 26:13; Psalm 104:30. Zij leren ons: "dat alzo het eigenlijke werk van den Heiligen Geest bij de schepping bestaan heeft in het uitbrengen naar buiten van het leven en het aanzijn, dat reeds in de chaos, of wil men, in de kiemen des levens school".⁹ Wanneer in Psalm 33:6 wordt gezegd dat door de adem van Gods mond het 'heer' van de hemelen is gemaakt, slaat dat volgens Kuyper niet op het scheppen van de 'stof' van de hemel, maar op "het uitbrengen aan dien geschapen hemel van hetgeen aan dien hemel luister en gloed bijzette". En dat is voor Kuyper het eigen werk van de Geest. Kuyper betreft dit dan ook op de onderhouding van deze wereld. Hierbij verwijst hij naar Psalm 104:30: "Zendt Gij uw Geest uit, zij worden geschapen...". De Heilige Geest is ook daarin de Levendmaker dat Hij voortdurend bij mens en dier de levensvonk ontsteekt. "Zelfs door den schijnbaar dooden stam ruischt een stille ademtocht. Een verscholen, verborgen beginsel werkt uit de onpeilbare diepte aller dingen naar boven en naar buiten. Eenigermate ook reeds in de redeloze schepping, maar veel sterker in den engel en den mensch. En het is nu dit leven dragende, dit van binnen uit bezielende in alle schein, hetwelk dood gaat en verstijft, zoodra de werking van den Heiligen Geest wegwijkt".¹⁰

Een onhelderheid

Wat Kuyper schrijft over het eigen werk van de Geest bij schepping en onderhouding is niet altijd even duidelijk en consistent in terminologie. Wij hoorden dat het eigene

van de Heilige Geest is het naar buiten brengen van het leven en het ontsteken van de levensvonk. Maar Kuyper zegt ook wel dat elk schein zijn levensvonk 'ontving' van de Heilige Geest en dat het *levendmakende* bij de schepping beleden moet worden als het werk van God de Heilige Geest. W.H. Velema heeft zich met deze onhelderheid beziggehouden.¹¹ Wij komen hier in aanraking met Kuypers visie op de schepping, die zijn leer van de Heilige Geest diepgaand beïnvloed heeft. Er is volgens Kuyper in het geschapene te onderscheiden tussen een 'kern' en de 'stof'. Deze kern is de pit waaruit het bestaan opschiet. Kuyper noemt deze kern of pit ook wel de levenskiem of het levensbeginsel. Alle dingen nu dragen dit levensbeginsel in zich door hun schepping door het Woord. Alle dingen zijn immers door het Woord geworden (Joh. 1:3). Dit betekent dat het levensbeginsel van alle dingen uit het eeuwige Woord voortkomt. Zo kan Kuyper zeggen dat de Heilige Geest eerst begon te werken, toen in de stof de kiemen van het leven reeds aanwezig waren. Wanneer hij dan óók spreekt over een 'ontsteken' of 'ontvangen' van de levensvonk door de Heilige Geest, moeten wij dit zo verstaan dat het de Geest is die deze levensvonk in de dingen *inbrengt*, in stand houdt en tot ontplooiing voert. De levenskiem komt van de Zoon, maar het is de Geest die deze kiem in alles indraagt en doet ontvonen.

Dat wij Kuyper zo moeten verstaan, blijkt uit wat hij zegt over de herschepping. Hij paralleliseert namelijk het werk van de Geest bij de herschepping en dat bij de schepping. Hij benadrukt immers dat het werk van de Geest "altoos een en hetzelfde karakter blijft dragen". Hij, die reeds tevoren de levensvonk van het 'bestaansleven' in de mens ontstak, ontsteekt bij de wedergeboorte de levensvonk van het 'eeuwige leven'.¹² Er is een reeds uit de Zoon geworden levenskiem van de nieuwe mens. Een mens

wordt wedergeboren doordat de Heilige Geest deze reeds bestaande levenskiem bij hem 'inplant'.¹³ Vanuit wat Kuyper zegt over de wedergeboorte, de herschepping, wordt duidelijk wat hij bedoelt met dat 'ontsteken' van de levensvonk in alle dingen. De Heilige Geest schein die levensvonk niet, maar draagt die in en brengt ze tot ontplooiing. Daarin wil Kuyper de Heilige Geest eren als de grote Levendmaker. W.H. Velema wijst er terecht op dat Kuyper hier het levendmakende werk van de Geest bij schepping en herschepping *beperkt*. Want volgens Kuyper heeft de Heilige Geest geen aandeel aan het ontstaan van de levenskiemen. Dat blijft voorbehouden aan God de Zoon!

Korte terugblik

Aan een evaluatie van wat Calvijn en Kuyper gezegd hebben over het kosmische werk van de Heilige Geest komen wij nu nog niet toe. In een volgend artikel willen wij gaan luisteren naar de Schrift. Maar wel kunnen wij onze dankbaarheid en ons respect ervoor uitspreken dat zij beiden gepoogd hebben recht te doen aan wat de Schrift ons verkondigt over het werk van de Geest bij de schepping en in de onderhouding van deze wereld. Een thema dat zeer verwaarloosd was in de dogmatische bezinning hebben zij diepgaand aangevat. Ook daarin mogen wij deze mannen blijven eren als theologen van de Heilige Geest!

¹ Wel aandacht voor de Geest en de schepping/onderhouding bij H. Berkhof, *De leer van de Heilige Geest*, Nijkerk 1964; A. van de Beek, *De Adem van God*, Nijkerk 1987; en op de zevende assemblee van de Wereldraad van Kerken, gehouden in 1991 te Canberra, waar het thema luidde: "Come, Holy Spirit, renew the whole creation"; vgl. M. Kinnamon (red.), *Signs of the Spirit. Official Report Seventh Assembly*, Geneva/Grand Rapids 1991.

² Vgl. bijv. J. van Genderen/ W.H. Velema, *Beknopte Gereformeerde Dogmatiek*, Kampen (1992).

³ Calvijn gaat daarmee in het voetspoor van M. Bucer, de reformator van Straatsburg, vgl. W. Krusche, *Das Wirken des Heiligen*

Geestes nach Calvin, Göttingen 1957, p. 12 noot 69. Yoon-Bae Choi. *De verhouding tussen pneumatologie en christologie bij Martin Bucer en Johannes Calvin*, Leiden 1996, merkt op: "Calvin maakt scherper onderscheid tussen het algemene en bijzondere werk van de Heilige Geest dan Bucer" (p. 216).

⁴ W. Krusche zegt: "Diese unterschiedene Bereiche verhalten sich zu einander wie drei konzentrische Kreise." (a.w. p. 13)

⁵ W. Krusche, a.w., p. 17 noot 20 geeft bewijspplaatsen.

⁶ Vgl. H.J.J.Th. Quisrorp, Calvins Lehre vom Heiligen Geist, in: *De Spiritu Sancto. Bijdragen tot de leer van de Heilige Geest*, Utrecht 1964, p. 129.

⁷ 4 Kuyper, *Het werk van den Heiligen Geest*, Kampen², 1928, p. 54.

⁸ A. Kuyper, a.w., p. h?

⁹ A. Kuyper, a.w., a. 65, hh.

¹⁰ A. Kuyper, a.w., p. 60.

¹¹ Vgl. W.H. Velema, *De leer van de Heilige Geest bij Abraham Kuyper*, 's-Gravenhage 1957, p. 46, 47.

¹² Kuyper, a.w., p. 83.

¹³ Vgl. A. Kuyper, a.w., p. 403: "Met de wedergeboorte wordt ons alzoo ingeplant de levenskiem van een nieuwen mensch..".

Dr. A.N. Hendriks is **predikant** van de Gereformeerde Kerk van Amersfoort-Centrum.

We kondigen hier kort enkele **nieuw** uitgekomen boeken **aan**. **Mogelijk** komt ons blad in **een** bredere **bespreking** op één of meer titels nader terug.

Theological ethics and Holy Scripture door Dr. L.W. Bilkcs

Deze studie stelt de rol van de Schrift in de theologische ethiek aan de orde. Nader bepaald gaal het om een onderzoek naar de inatc waarin en de wijze waarop de schrift bepalend is voor de ethiek. Op dit onderwerp wordt ingegaan aan de hand van de werken van James M. Gustafson, R. Paul Ramsey en Allen D. Verhey, drie ethici die karakteristiek zijn voor het recente en hedendaagse Amerikaanse protestantisme.

Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, (271 blz.) f 49.95.

Waar het in de Bijbel om gaat

door I.I.C. Mears

De Bijbel is 's werelds bestseller aller tijden. Toch hebben velen die de Bijbel lezen moeite om hem te begrijpen. Dit boek is geschreven om mensen te helpen de Bijbel te begrijpen. Het boek geeft een overzicht van de Schrift, toont dat de Bijbel één verhaal, één geschiedenis is. Verder geeft het waardevolle achtergrondinformatie en onderstreept het de hoofdthema's van de Bijbel. Daarnaast bevat het boek ook een overzicht met jaartallen, kaarten en ander studiemateriaal.

Nieuw uitgekomen

Uitgeverij Gazon, Den Haag, f 39,95 (392 blz.)

De terugkeer van de mens onder redactie van B. Gijsbertsen.

Aan zestien mensen in verschillende sectoren van de samenleving werd de vraag gesteld in hoeverre zij lijden aan liet "metafysisch vacuüm" waarin onze cultuur verkeert. En hoe zij daarmee omgaan. Uit hun antwoorden in dit boek blijkt hoe groot zij de crisis vinden. Op allerlei terrein, ook in de theologie, schijnen we de gevangene te zijn geworden van een bepaalde manier van denken. "Cartesiaans", zo wordt deze manier van denken gedefinieerd. Om deze denktrant te doorbreken, moeten volgens de auteurs heel wat machtsstructuren ontmanteld worden. Met minder kinnen we niet toe, willen we onze democratische samenleving redden, zo vinden zij.

uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer, f 44,50 (239 blz.)

Sporen van de wederkomst van Jezus Christus

door R.H. Keesstra. De auteur van deze uitgave laat zien, dat de noden en weeën uit de Openbaring van Johannes meer dan een dreiging inhouden. Hij tracht een ruimer godsbeeld van Jezus Christus te tonen, dan in onze tijd in het algemeen wordt aangenomen. De auteur toont in zijn uitleg en toepassing Iioe Jezus als de Almachtige Zoon in het verleden en het heden de wereld weet te gebruiken ten dienste van de geroepen mens, te weten Israël en de Kerk. Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre. Goes, f 17,50 (174 blz.)

Bibliotheek Bralectah

gereformeerde bibliotheek voor mensen met een leeshandicap
...Heeft
De Reformatie
ook in
gesproken vorm

Telefoon 0521 - 515946

Ds. J. Van Amstel

Is het evangelisch?

Opvallend is de groei van evangelische gemeenten. Het enthousiasme, de vrolijkheid in de samenkomsten hebben op velen een aantrekkingskracht. Nogal wat jongeren, worden erdoor geraakt en beïnvloed. Ze hebben het gevoel dat in die kringen een spontanere getoofsbeleving is waar te nemen. Maar is alles wel evangelisch wat zich als evangelisch aandient?

Ing. 64 pag., f 10,-

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

(N,a,v, De 5 talen van de liefde van kinderen, door Gary Chapman)

opvoeding en onderwijs

Welke taal spreekt je kind?

Jaap kan goed leren. Hij haalt vrijwel altijd goede resultaten. Laatst vroeg zijn moeder: "Hoe gaat het op school Jaap?" Jaap keek zijn moeder verbaasd aan. Hij haalde zijn schouders op en zei "Ik weet het niet." "Maar wat vind je dan je beste vak? Wat gaat heel goed?", drong moeder nog eens aan. Weer haalde Jaap zijn schouders op. Hij wist het klaarblijkelijk echt niet, Hij was echt niet uit bescheidenheid,

Toen moeder de meester later in die week een keer sprak over hetzelfde zei hij: "Hé, apart, Jaap is heel goed in rekenen. Hij heeft eigenlijk alles heel snel klaar en hij werkt ook foutloos. Van taal zou ik hetzelfde kunnen zeggen. Waf vreemd dat hij dat niet weet. Maar misschien ligt dat wel aan mij, ik geef hem bijna nooit complimentjes. Ik verwacht gewoon dat hij het goed doet. Ik vind het dan niet bijzonder als hij het ook goed doet."

Zeer waarschijnlijk is Jaaps voornaamste liefdestaal 'positieve woorden'. Elk mens heeft die op zijn tijd nodig. Maar Jaap zeer zeker. Alleen niet feit dat hij zijn werk goed maakt is niet voldoende voor hem. Hij heeft daar positieve woorden bij nodig. Belangrijk voor begeleiders om dat te weten, zodat Jaap zich gelukkiger kan voelen en beter kan functioneren.

In een vorig artikel zijn we begonnen met het beschrijven van het boek 'De 5 talen van de liefde van kinderen' van Gary Chapman. In dat artikel kwamen naar voren dat liefde de onmisbare basis is voor de opvoeding en wat de inhoud is van

die vijf talen van de liefde. In dit artikel zien we hoe je erachter kunt komen welke taal je kind spreekt en wat discipline met die vijf talen te maken heeft. Na een aantal praktische tips volgt een korte beoordeling van het boek.

In het vorige artikel zijn de vijf liefdestalen van kinderen beschreven, maar hoe kom je er nu achter wat de liefdestaal van jouw kind is? Het is van belang die te kennen om zo de liefdestank van je kind te kunnen vullen. Je kind zal zich dan des te gelukkiger voelen. Het is daarbij goed om te bedenken dat je aandacht hebt voor alle vijf de liefdestalen. Je moet ze als opvoeder in feite allemaal spreken.

Maar er zijn meer opvoedkundige voordelen te noemen: Door je op zijn voorkeurstaal te richten, laat je op jouw beurt ook aan je kind zien, 'hoe jouw kind anderen kan liefhebben en dat het nodig is dat hij de liefdestaal van anderen leert spreken' (p 97). Als je de voorkeur-liefdestaal van je kind spreekt, terwijl het je eigen voorkeurstaal niet is, laat je jouw kind zien dat je niet zelfzuchtig bent. Dan leert je kind dat ook weer van jou.

Het is van belang de voorkeurstaal van je kind te kennen om zo zijn liefdestank te kunnen vullen.

Het ontdekken van de voorkeurstaal van je kind kost tijd. Je gaat daarbij uit van de vijf talen. Je laat ze in de omgang met je kind allemaal bewust aan bod komen. Wellicht dat je daardoor al ziet waar je kind het beste op reageert. Je kunt tijdens je zoektocht naar hun eerste liefdestaal daar beter niet met je kind en over spreken, zeker niet met je tiener. Zo in de trant van: "Zeg, er zijn vijf liefdestalen, dit zijn ze en welke past er nu bij

jou?" Je kind zou deze mededeling kunnen gaan gebruiken om jou te manipuleren. Een aantal tips van Chapman om achter de voorkeurstaal te komen:

- * Een belangrijk signaal zit in de manier waarop hij zelf zijn liefde uit. Het komt er dus op aan je kind goed te observeren in zijn uiting van liefde naar jou als ouder en naar anderen.
- * Verder is het belangrijk om goed te luisteren naar je kind. Waar vraagt het om. Wil het steeds je tijd en aandacht? Vraagt het om positieve woorden? Probeer je kind steeds dicht tegen je aan te kruipen, vraagt het om een aan om zich heen?
- * Het kan ook zijn dat je kind steeds over iets klaagt. Daarmee geeft het een tekort of een frustratie aan, die jou de weg kunnen wijzen naar de voorkeurstaal.

Ouders die hun kinderen niet disciplineren, laten hun kinderen aan hun lot over.

- * Se kunt een kind ook laten kiezen uit twee talen: "Zeg vanavond heb ik onverwachts vrij, zullen we gaan voetballen, of zullen we die nieuwe voetbalschoenen voor je gaan kopen?" Die keuzes zijn voor elke leeftijdscategorie per taal weet verschillend.

In het boek beschrijft Gary Chapman een periode van vijftien weken, waarin je door te experimenteren met de vijf liefdestalen er achter kunt komen wat de taal van jouw kind is.

Discipline

Het lijkt zo mooi opvoeden vanuit de liefde. Maar discipline is toch ook noodzakelijk in de opvoeding? Het lijkt soms wel alsof die twee tegenover elkaar staan: liefde en discipline. Chapman laat zien dat dit niet zo is. Echte liefde kan niet zonder discipline. Eigenlijk betekent

discipline 'leren' of 'trainen'. Wij kennen het woord discipline ook uit de bijbel: We hebben het vaak over Jezus en zijn twaalf *discipelen*. Jezus trainde zijn leerlingen in het kennen van de Vader en Zijn rijk. Het woord 'discipline' klinkt heel streng, maar het is geen negatief woord. Kinderen willen je grenzen leren kennen. Dat vraagt van jou dat je een stuk duidelijkheid geeft. Je voedt je kinderen op door het geven van een voorbeeld, door je kennis over te dragen, door het gedrag met je woorden te corrigeren, soms ook door straf.

Het zou kunnen lijken dat Chapman in zijn boek wil aangeven dat je jouw kinderen niet zou mogen straffen, of dat door haar methode van opvoeden discipline overbodig geworden is. Dat is beslist niet zo. Ouders die hun kinderen niet disciplineren, laten hun kinderen aan hun lot over. "Het brengt geen kinderen voort die gelukkig zijn of verantwoordelijkheidsgevoel hebben" (~112)

Anderzijds denkt Chapman wel dat er te veel wordt opgevoed met straf, of de dreiging daarmee. Het zou goed zijn om ook hij het corrigeren in de opvoeding uit te gaan van de liefdestalen van je kind. In elk geval moet je daar ernstig rekening mee houden. Een kind dat lichamelijke aanraking als eerste liefdestaal lieft kan je niet harder treffen dan met een flink pak slaag. Een kind wat tijd en aandacht als voorkeurstaal heeft kan je niet meer afwijzen, dan het totaal negeren. De eventuele strafmaatregel moet je dus juist niet zoeken in zijn voorkeurstaal. Dan voelt een kind zich in zijn liefde afgewezen.

De discipline in de opvoeding is erop gericht het welzijn van de ander te zoeken. Zo is ook discipline een daad van liefde. Een belangrijke voorwaarde om een kind discipline hij te brengen is het punt dat het kind zich eerst geliefd zal moeten voelen door zijn ouders. Dan zal het de corrigerende maatregelen des te eerder accepteren. De onvoorwaardelijke liefde voor je kind

gaat ook aan de eventuele strafmaatregel vooraf

De oorzaak van veel verkeerd gedrag bij kinderen is vaak gelegen in hun lege liefdestank.

Een andere oorzaak kan zijn dat je kind lichamelijke problemen heeft. Deze oorzaak komt overigens bij jongere kinderen veel meer voor dan bij oudere.

Als je kind zich misdragen heeft, dan is het belangrijk dat je er op let of je kind daar ook echt spijt van heeft en berouw toont. Dan is straf in feite niet meer nodig. Het kan zelfs schadelijk zijn. Chapman:

Dan verhindert u zijn mogelijkheid om een goed geweten te ontwikkelen. Dan produceert straf meestal alleen maar boosheid en afkeer. Het mooiste is het natuurlijk als je veel van die narc situaties kunt voorkomen, als je het gedrag van je kind onder controle hebt. Hoe bewerk je een positieve invloed op het gedrag van je kind?

Dat kan op vijf manieren: je kunt dingen aan je kind vragen, je kunt je kind commanderen, je kunt fysieke sturing geven (met zachte hand begeleiden), het gedrag kun je beïnvloeden door straf, door bepaalde dingen te verbieden (geen t aan vanavond).

Belangrijk blijft daarbij steeds de liefde voor je kind. En dat je rekening houdt met de liefdestalen. Anders kun je heel makkelijk het gevoel van het kind dat je van hem houdt ernstig beschadigen.

Kinderen zullen zich prettiger gedragen op school en beter prestaties leveren als ze zich door de leerkracht geaccepteerd voelen.

Leren op school

'Emotioneel in evenwicht' zijn is voor je kind belangrijk om te kunnen leren. Veel storingen in het leergedrag zijn er toe te herleiden dat een kind 'niet lekker in zijn vel zit'. Waar komt dat vandaan? Hoe

krijgt je een kind 'lekker in zijn vel'?

Een kind dat zich geliefd voelt zal over het algemeen goed in evenwicht zijn. Zo blijkt dat ook voor het leren op school de vijf talen een belangrijke rol spelen. Het beheersen van de vijf liefdestalen is niet alleen voor de ouders een goede zaak, het geldt zeker ook voor de leerkrachten. Kinderen zullen zich prettiger gedragen op school en beter prestaties leveren als ze zich door de leerkracht geaccepteerd voelen. Daarom is het ook positief als de leerkracht de liefdestalen kent en spreekt. **Al** zal het voor de eerste liefdestaal 'de lichamelijke aanraking' voor een leerkracht moeilijk zijn om die op de juiste manier te spreken.

Maak een afspraak met jezelf om de komende twaalf maanden met elk van je kinderen minstens één uur per week samen door te brengen.

Kinderen zullen op school beter functioneren, meer naar hun vermogen kunnen presteren, als ze betrokken ouders hebben. Er zijn ouders die hun eigen maatstaven voor kinderen aanleggen. Kinderen moeten voldoen aan wat de ouders verlangen. Daar staat tegenover dat kinderen in de eerste plaats met hun eigen talenten zullen moeten werken. Betrokken ouders zijn die ouders die hun kinderen echt kennen, en op de ontwikkeling van dat kind gericht zijn. Zij zorgen op die manier mee voor een stimulerende omgeving waarin het kind tot zijn doel kan komen.

Actieplan voor de vijf talen.

Aan het slot van zijn boek geeft Chapman per hoofdstuk nog een actieplan mee. We halen er een paar punten uit. Goed om eens uit te proberen.

1. Lichamelijke aanraking. Ga na

hoe je eigen achtergrond is in betrekking tot de lichamelijke aanraking. Hoe gingen jouw ouders daaraan om? Vind je dat je jouw kinderen voldoende aanraakt? Waarom? Wat zijn de minder opvallende manieren van lichamelijke aanraking. naast knuffels en kussen?

Raak je kinderen de komende week eens vaker aan. Kijk eens hoe ze daar op reageren?

2. Positieve woorden. Hoe zijn bepaalde uitspraken (positief en negatief) van ouders, leerkrachten, anderen uit het verleden bij je overgekomen? Kies één positieve en één negatieve uitspraak die het gedrag van je kind goed of kwaadschiks veranderd heeft. Neem je kind apart en herhaal de positieve uitspraak en spreek de negatieve tegen.

Neem elk van je kinderen apart in een naar een bijzondere plaats, die het kind leuk vindt, en noem dan op een geschikt moment waarom je van hem of haar houdt. Baseer je daarbij op wat het kind is en niet op wat het doet!

3. Tijd en aandacht. Hoeveel specifieke tijd en aandacht heb je jouw kind deze week gegeven, naast alle gewone dingetjes? Vraag eens wat ze het leukst vinden om met je te doen en waarom dat zoveel voor hen betekent. Maak een afspraak met jezelf om de komende twaalf maanden met elk van je kinderen minstens één uur per week samen door te brengen. Leg het vast in je agenda. Maak een lijstje met onderwerpen om dan met je kind te bespreken (waarden en normen, vaardigheden, vermaak, toekomstplannen, hun gedachtewereld, en je eigen gedachtewereld).

4. Cadeaus. Welke cadeaus in je leven hebben een bijzondere betekenis voor je? Waarom? Welk doel heb je met het geven van cadeaus aan je kinderen op het oog? Is dat doel voor je kinderen hetzelfde? Praat er eens

met je kind over en probeer ze beter te begrijpen.

Kijk eens naar het speelgoed van je kinderen en naar de attributen van je tenners. Onder welke categorieën vallen ze?

- Speelgoed dat een positief en gezond doel dient, tegen de druk van de cultuur en de groep in.

- Speelgoed dat bij een rage hoorde en alweer uit de mode is

- Speelgoed waar je als ouder bij het maken of spelen aan deelnam

5. Dienstbaarheid. De dienstbaarheid kun je het beste tonen als je als ouder zelf ook goed in balans bent. Stel de gebieden vast die aandacht vragen als je jezelf in balans wilt brengen. Wat ga je eraan doen?

Dien je elk kind op een manier die bij zijn/haar leeftijd past? Inventariseer eens wat je allemaal voor je kind doet. Zou je kind meer leren of een verantwoordelijker persoon zijn als de taak door hem of haarzelf zou worden afgemaakt? Plan wat tijd in om je kind te leren zelf een tank uit te voeren (let daarbij op de leeftijd)

Plan met elk kind een project om op een tastbare manier iemand in uw leefomgeving te helpen die minder bedeed is. Laat je kind daar een rol in spelen. En bespreek dat na. **Hoe** vond hij/zij het? Wat was het nut?

Chapman heeft in zijn boek die liefde meer 'handen en voeten' gegeven.

Tenslotte

Chapman heeft een prachtig en zeer praktisch opvoedingsboek geschreven. Het boek sprak me zeer aan, met name omdat ik de overtuiging deel dat de liefde het belangrijkste is in de opvoeding. Chapman heeft daarbij in zijn boek die liefde nog meer 'handen en voeten' gegeven. Je leert je kinderen daardoor beter begrijpen en

je krijgt meer **vat** op een positieve manier van begeleiden. Het taalgebruik is zodanig dat het zeer toegankelijk is voor een brede groep ouders. Het boek is zeer overzichtelijk door de indeling in vijf talen. Ze worden uitgebreid besproken. Verder worden er zeer veel opvoedkundige tips gegeven. Ze zijn zo praktisch dat elke ouder er dadelijk mee aan de slag kan. Er komen zeer veel thema's aan de orde. De bovenstaande beschrijving heeft daarvan al veel aangestipt. In het boek komen ze uiteraard nog veel breder aan bod. Het boek helpt je als ouder verder op weg, zondes in allerlei theoretische en daardoor onbruikbare rips te vervallen. De indeling in de vijf talen is naast het sterke punt daarvan ook tegelijkertijd de valkuil. Je bent wellicht te snel geneigd je kind een etiket op te plakken: dat is dus zijn of haar voorkeur-liefdestal. Je zou je daar verbolgen helemaal op vast kunnen pinnen. Chnpinan geeft zelf al aan dat je de vijf talen allemaal inoet blijven spreken. Het is mijn sterke indruk dat

kinderen meer dan één voorkeurstaal kunnen hebben. Het kan per dag of per situatie verschillen. Ik schreef het al: het boek biedt veel, heel veel. Pik die dingen eruit waar je dadelijk wat mee kunt. Laat je daarbij niet ontmoedigen door de veelheid. Geen mens is volmaakt. Laat je vooral door dit boek stimuleren om je opvoeding gericht en met liefde aan te pakken. Je zou door het lezen van dit boek kunnen gaan denken dat je door het gebruik van de liefdestalen alle opvoedingsproblemen kunt opheffen. Door de typische Amerikaanse manier van schrijven worden als voorbeelden natuurlijk allerhande succeservaringen opgevoerd. Zo makkelijk als die mensen hun problemen leerden oplossen lijkt me in de praktijk soms wat onwezenlijk. Het gewone dagelijkse leven is – ook in de opvoeding – zo weerbarstig. Kinderen zijn soms zo onvoorspelbaar. Dat neemt niet weg dat ik elke ouder en andere opvoeder kan aanraden kennis te nemen van dit boek

en er winst uit te halen. Want die is ruimschoots uit voorraad leverbaar.

N.a.v. *De F talen van liefde van kinderen*, door Gary Chapman, paperback, 223 blz; Een Telos-boek van de Uitgeverij Medema. ISBN 90 6353 287 3. Van haar hand verscheen ook een boek voor volwassenen *De vijf liefdestalen*.

Jetze J.D. Baas is directeur van een gereformeerde basisschool en mede-hoofdredacteur van het opvoedingstijdschrift 'Aan de hand:

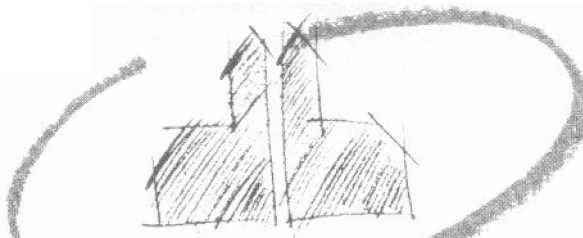
Jaarverslagen.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spakenburg
Tel (033) 299 79 99 - Fax (033) 299 79 98

donatus

Verzekert
van Avondmaalstet tot Zadeldak
alles onder mw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

Lied 41:

DE HEER,
DE HEERSER DER AARDE

lied van de week

In 1961 schreef de dichter Ad den Besten een lied bij de verzen 20-23 uit Zacharia 8: *Zo zegt de Here der heerscharen: Wederom zullen er volken komen en inwoners van vele rieden, en de inwoners van de ene zullen zich begeven naar die van de andere, en zeggen: Laten wij toch heengaan om de gunst des Heren af te smeken en om de Here der heerscharen te zoeken; ook ik wil gaan. Ja, vele natiën en machtige volken zullen komen om de Here der heerscharen te Jeruzalem te zoeken en de gunst des Heren af te smeken. Zo zegt de Here der heerscharen: In die dagen zullen tien mannen uit volken van allerlei taal vastgrijpen, ja vastgrijpen de slip van een Judeese man, en zeggen: wij willen met u gaan, want wij hebben gehoord, dat God met u is.*

Je kunt je afvragen hoe Den Besten ertoe gekomen is om dit bijbelgedeelte in zijn lied te verwerken. Er zijn leesroosters waarop aangegeven is dat de pericope uit Zacharia 8 gelezen moet worden op de derde zondag voor pasen. Deze zondag noemde men 'Laetare', naar het eerste Luttijns woord van de openingstekst: 'Verheug u met Jeruzalem, gij allen die haar liefhebt' (Jesaja 66: 10). De kerkdienst op deze zondag stond in het teken van het grootse visioen over het Nieuwe Jeruzalem, de stad van God waar wij naar op weg zijn. In dat kader werden o.a. de psalmen 122 en 125 gezongen, en werd tevens gelezen uit Galaten 4 over 'onze moeder', d.i. het hemelse Jeruzalem.

Gezien het jaarlijkse gebruik is het begrijpelijk dat dit bijbelgedeelte onder de aandacht kwam van Den Besten, en dat zijn lied uiteindelijk in liet *Liedboek* terecht is gekomen.

Geen schriftberijming

Wanneer u eerst de tekst uit Zacharia 8 en vervolgens het lied leest, zult u er al snel achterkomen dat we niet te maken hebben met een letterlijke berijming van het schriftgedeelte. Er zijn echter verschillende legitieme manieren om een bijbelgedeelte in een lied te verwerken. Naast een zo'n tekstgetrouw mogelijke berijming, heeft een lieddichter de mogelijkheid om het schriftgedeelte in meer of mindere mate vrij te bewerken en te verwerken. In de geschiedenis van het kerklied zijn beide methoden altijd naast elkaar gebruikt.

Bij lied 41 hebben we dus niet te doen met een schriftberijming, maar met een lied dat gebaseerd is op motieven uit Zacharia 8. Voor een berijming in de trant van het Geneefse psalter is het lied sowieso te nieuwtestamentisch ingekleurd. Een voorbeeld treffen we aan in de vierde strofe, dat gebaseerd is op Zacharia 8:23. In dat vers uit Zacharia wordt gesproken over het vastgrijpen van de slip van een Judeese man. De christelijke kerk heeft deze woorden altijd christologisch geïnterpreteerd, d.w.z. als een heenwijzing naar Jezus Christus. Ook Den Besten heeft in strofe 4 een duidelijke relatie gelegd tussen de Judeese man en Christus. Afgezien van deze duidelijke nieuwtestamentische setting, zijn er meer redenen om bij dit lied niet te spreken over een schriftberijming. Enerzijds zijn diverse elementen uit de onberijmde tekst niet in het lied verwerkt. Anderzijds vinden we notities in de liedtekst die niet of zijdelings in dit bijbelgedeelte aan de orde komen, maar wel elders in de Schrift verwoord worden. Bijvoor-

beeld: de toekomst van Israël wordt nauw verbonden aan noties van vrede, vergeving en verzoening. In Zacharia 8 komt dit aspect niet, of anderszins indirect aan de orde, maar elders in de Schrift lezen we er wel over (bijv. Jesaja 2. Micha 4 en Zacharia 1).

Vorm

Het lied heeft helemaal voor een kerklied - en niet alledaagse vorm. Te noemen is de drietlettergrepige versvoet (de regelmatige afwisseling van beklemd en onbeklemd lettergrepen). Bij dit lied gaat het om het zogenaamde amfibrische metrum, waarbij de kleinste eenheid steeds op de middelste van de drie lettergrepen valt. Met uitzondering van de regels 2 en 6 zijn de versiegels opgebouwd uit drie amfibrischen. Opmerkelijk en ongebruikelijk is eveneens het rijmschema: a-b-a-a-a-b (gelijke letters geven de rijmende woorden aan waarmee de versiegels eindigen).

Zo complex als de liedvorm is, zo eenvoudig is de melodie van Willem Vogel. Vanzelfsprekend heeft hij zich aangepast aan het driedelige metrum van de tekst, en heeft de melodie dus ook een ternair ritme. De regels 1 en 3 zijn exact aan elkaar gelijk, terwijl de regels 2 en 4 ook vrijwel identiek zijn. De iets oudere lezers zullen bij de regels 1 en 3 wellicht herinnerd worden aan het liedje 'Daar is uit het leven gegrepen' uit het roemruchte NCRV-programma *Farce majeure* waarin allerlei actualiteiten op de korrel werden genomen. De overeenkomst tussen de melodieën is zo opvallend dat de componist in

41 De Here, de heerser der aarde

naar Zacharia 8:20-23

Willem Vogel

2. Eens zullen de mensen het weten
en roepen van stad tot stad:
'De God op de Sion gezeten
is de Enige! Laat ons vergeten
de haat onzer twisten eii velen
en gaan wij naar Hem op pad!
3. God zegt: In het laatste der dagen,
dan zullen, o Israël,
de volken u vinden en vragen:
'vergeef wie u hebben geslagen!
en Ik zal hen met zich doen dragen
mijn zegen, - hel ga hun wd.
4. Eens zullen zij één uit de joden
aangrijpen, die hun waan
zich aan u vergrepen, u doodden,
en zeggen: 'Ach, zie onze noden;
met u is de God aller goden,
o mens, laat ons met u gaan!'
5. Eens zullen de volken u eren,
o volk dat Ik heb gesticht;
eens zullen die 't aardrijk regeren
tot Mij en elkaar zich bekeren, -
dan wordt in mijn stad, spreekt de Here,
't verzoeningsmaal aangericht.

Ad den Besten. geb. 1923

het *Compendium* expliciet meldt dat zijn melodie al in 1962 geschreven is, dus vijf jaar voordat het tv-programma van start ging!
De gelijkenis laat overigens wel weer eens zien dat het *Liedboek* ook eigentijdse melodieën bevat die sterk aanleunen tegen de ongecompliceerde, volkskultuurachtige liedgenres.
Door de eenvoud zal het aanleren van de melodie weinig problemen opleveren. Het is wel zaak de melodie niet moeilijk te maken door het tempo niet goed, bijvoorbeeld te laag, te kiezen. Men zinge het lied in een vlot tempo. Een nadere indicatie voor het tempo: MM 46 voor de gepiïnciteerde halve noot.

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

Dr. J. Smelik is hymnoloog/musicoloog en woont in Zuidhorn.

Overweging

heeft u wel eens
overwogen
om een abonnement
op de Reformatie
te nemen?

bel: 0113 -
215591

Bijbelgebruik is omgang met God

In dit 'Jaar met de Bijbel' werd op allerlei manieren extra aandacht gevraagd voor de bijbel. Ds *Pieter Boomsma* geeft in het *Centraal Weekblad* van 22 oktober een nabeschouwing. Hij haakt in op een opmerking van prof. W.I.L. Gispen, die eens schreef: *bijbelgebruik is omgang met God*

Hoe langer ik over die 7in nadenk, hoe meer ik crin vind. De gedachte is onvoorstelbaar rijk. Je kunt de bijbel op alle mogelijke manieren lezen. Daarbij kun je struikelen over heel wat zaken die onbegrijpelijk zijn of onbegrip oproepen. Maar wie daarin blijft steken, mist de bedoeling van wat er geschreven slaat. Johannes zegt dat schitterend over het door hem geschreven evangelie, in het slot van hoofdstuk 20: *"deze zijn geschreven opdat u geloof"*. Geloof, vertrouwen. Het vloeit voort uit wat wij van God ontvangen. En wat wij van Hem ontvangen, ontvangen we wanneer we Hem zoeken en bij Hem zijn. Wanneer dat zoeken ons bijbellezers bepaalt, kunnen we ook de dingen die we niet begrijpen en waar we geen weg mee weten, wel even laten rusten. *Dan gaat het niet om wetenswaardigheden allereerst, maar om Hem en om wat Hij ons te zeggen heeft of wat Hij ons belooft.* Ik ben dan ook van mening dat ieder mens *de tijd zou inoefenen nemen*, elke dag, om even rustig, nadenkend en vragend met de bijbel bezig te zijn. In onze hanstcultuur zoeken we eerder rust en stilte -- onthaasting -- bij oosterse religies dan bij onze eigen rijke traditie. *Jezelf stilzetten om 'bij God te zijn' en daar rust te vinden en nieuwe*

energie op te doen, is een aloud christelijk principe. Jezelf even arsluiten van alle rumoer en verplichtingen, om de geborgenheid bij God te zoeken en te ervaren. geeft je wat je nodig hebt om de wereld, met alles wat er op je af komt, weer aan te kunnen. Het is spijtig dat te veel christenen dat *dagelijkse op-laden* niet kennen. Ook al omdat zij dan, wanneer er tegenslag komt, nogal eens niet weten waar ze het (evenwicht, kracht, vertrouwen) moeten zoeken en zelfs alle vertrouwen in God dreigen kwijt te raken. Bijbelgebruik is omgang met God; als dat waar is, wat hebben we dan veel mogelijkheden.

Leren van jongeren

De Hervormd Gereformeerde ~ ~ ~ bond HGJB koos als motto voor zijn beleidsplan 1999-2002 het thema *'Dichtbij jongeren'*. Het werd geïntroduceerd op een ledenvergadering, waarover directeur N. Belo in *De Waarheidsvriend* van 9 september vertelde:

De voorbereiding van deze ledenvergadering gebeurde ook *'dichtbij jongeren'*. Via een aantal jeugdouders was een drietal jongeren -- verspreid over ons land, over dorpen en steden -- bereid gevonden om met ons mee te denken over de thematiek van *'weerbaarheid'*. Aan deze jongeren hebben we het volgende voorgelegd: *'Jullie staan in de samenleving. Jullie zijn jong en groeien op! Jullie zullen steeds meer zelfstandig keuzes kunnen en moeten maken. Hoe is dat bij jullie? Hoe houden jullie je staande? Zijn jullie weerbaar? En als we jullie mogen ondersteunen -- waarin dan? Wat verwacht je van de lei-*

dinggevers / de jongerenwerkers, van de gemeente, van de HGJB?'

We denken terug aan leerzame en boeiende gesprekken. Deze jongeren waren ook bereid op de ledenvergadering hun verhaal te doen. In dit artikel noem ik de leerpunten uit hun verhalen.

Op de ledenvergadering ontdekten we opnieuw, dat...

- * *hefgezin van groot belang is.* Vooral wanneer dat een plek van liefde en geborgenheid is, waar het geloof beleiden en beleefd wordt.
- * *de vriendengroep ook belangrijk is.* Het maakt niet uit of dat nu de jeugdvereniging of een studentengroep of een spontane vriendengroep is. Als er maar de mogelijkheid en de verbondenheid is om ervaringen uit te wisselen en meningen te vormen. Zo'n vriendengroep blijkt een belangrijke ruggensteun te zijn bij het 'weerbaar' worden.
- * *liet bevraagd worden door niet-christelijke leeftijdsgenoten stimulerend en verdrepend werkt.* Het daagt uit en je gaat bewust nadenken over de inhoud van het geloven.
- * *vorming en toerusting praktisch moeten zijn.* Het moet helpen bij de communicatie over geloven met de mensen om je heen. In de gesprekken met andere (niet-christelijke) mensen merk je hoe lastig het is om de inhoud van geloven over te brengen. Zelf moeten we telkens leren dat geloven heel het leven betreft.
- * *het gesprek over geloven in de gemeente bevordert wordt, wanneer er in de gemeente interesse is voor en meeleven met jongeren.* Het is van belang wanneer

leidinggevend (van groepen, maar ook ambtsdraggers) weten wat er onder de jeugd leeft.

- * het heel opvallend is dat de *kerkdienst* niet genoemd wordt als een middel om 'weerbaar' te worden. Wanneer we ernaar vragen, dan merken we dat jongeren in die kerkdiensten helaas niet zo veel leren. Dit gegeven zet wel aan het denken!

Op de ledenvergadering is kort niet elkaar doorgesproken over wat de jongeren aangereikt hebben. We probeerden antwoorden te zoeken op de vraag: 'Op welke wijze kan de gemeente bijdragen aan het 'weerbaar zijn' van jongeren?' Genoemd werden: het *aansnijden van actuele onderwerpen, ruimte bieden voor experiment, het contact tussen jongeren en ouderen bevorderen, de preken en bijbelstudies meer eigentijds en praktisch laten zijn en in gesprekken op dezelfde golf lengte zitten*. Het bleek ook dat de vraag was om te keren en een belangrijke stelling kon worden: 'Besef dat jongeren bijdragen aan de weerbaarheid van de gemeente'. Jongeren staan namelijk in de frontlinies.

Forum van christelijke kerken

Het *Centraal Weekblad* van 10 september berichtte, dat de Wereldraad van Kerken naar mogelijkheden zoekt om in een breder verband met anderen te spreken:

De Wereldraad van Kerken gaat het gesprek aan met de critici: zowel met de evangelische en pinksterkerken als met de 'eigen' orthodoxe lidkerken. Daartoe besloot het centraal comité van de Wereldraad tijdens zijn vergadering vorige week in Genève.

De voorbereiders van een forum van christelijke kerken en oecumenische organisaties beleggen in september 2000 een bijeenkomst met vertegenwoordigers van de evangelische en pinksterkerken. Ze willen

daarmee de belangstelling van die kerken voor zo'n oecumenisch forum peilen.

Het forum moet een los samenwerkingsverband worden van oecumenische organisaties als de Wereldraad van Kerken en kerken die daarvan geen lid zijn, zoals de *Rooms-Katholieke Kerk* en de *pinksterkerken*. Een zogeheten voortgangscommissie is sinds vorig jaar met de uitwerking van het idee bezig.

In de commissie zitten vertegenwoordigers van de RK-Kerk, de pinksterkerken en van lidkerken van de Wereldraad als de Anglicaanse Kerk en de Russisch-Orthodoxe Kerk. Het centraal comité (algemeen bestuur) van de Wereldraad gaf vorige week zijn zegen aan het werk van de commissie. Het benadrukte tegelijkertijd duf *het forum geen alternatief voor of vervanging van de Wereldraad moet worden*. Na de lancering van het idee werd gevreesd dat vooral de orthodoxe kerken, die de band tussen de lidkerken in de Wereldraad vaak te benauwend vinden, een meer vrijblijvend oecumenisch forum zouden verkiezen boven hun lidmaatschap van de Wereldraad.

Volgens mgr. John Radano, waarnemer namens de pauselijke raad voor de bevordering van de eenheid van de christenen, moet het forum niet in de Wereldraad vereenzelvigd worden. Dat zou de pinksterkerken, die zich in het verleden vaak tegen de oecumenische beweging hebben afgezet, kopschuw kunnen maken. "Het doel van het forum is juist om kerken bij de oecumenische beweging te betrekken die voorheen nog niet betrokken waren."

uit de kerken

Aangenomen naar Roodeschoal: J. Haveman, kandidaat uit IJsselmuiden, die bedankte voor Oegstgeest, Duiven-Velp, Siegerswoude-Frieschepalen en Zaamslag; naar Rotterdam-Stad (evangelisatiepredikant onder moslims in het Rijnmondgebied): M. de Vries te Spijkenisse.

Radiokerkdienst

Op D.V. 21 november a.s. (17.00 uur) zal de Stichting Zendtijd voor Kerken een radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Zwartsluis. Voorganger zal in deze dienst zijn ds. G. Timmermans.

Ali C. Drost-Brouwer

in prijs verlaagd

MEER
DAN EEN
BELOFTE

Van f 25,90

voor

maar f 9,95

Ing. 222 pag.

Verkrijgbaar bij de boekhandel

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25

4460 AA Goes

Telefoon 0113-215591

rU overweegt nu ook te beginnen met het zingen uit de proefbundel? Of wilt u nog méér exemplaren aanschaffen? De Geref. Kerk te Gouda heeft nog 240 nieuwe, ongebruikte bundels voor de (inteken-)prijs van f 25,- p.st. Verkoop liefst in grotere partijen. Belangstelling? Bel 0182-393521.